

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 3/2003 vp

Hallituksen toimenpidekertomus vuodelta 2002

Perustuslakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä toukokuuta 2003 lähettäessään hallituksen toimenpidekertomuksen vuodelta 2002 (K 4/2003 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi perustuslakivaliokuntaan samalla määrännyt, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto perustuslakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- apulaisosastopäällikkö, hallitusneuvos Tuulikki Haikarainen, lääkintöneuvos Päivi Hämäläinen, hallitusneuvos Anja Kairisalo, johtaja Leo Suomaa, ylilääkäri Eero Lahtinen ja ylitarkastaja Olavi Kaukonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylijohtaja Mauno Konttinen, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
- suunnittelupäällikkö Olli Valpola, Kansaneläkelaitos
- sosiaali- ja terveysyksikön päällikkö Matti Liukko, Suomen Kuntaliitto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Lausumat

Valiokunta on käsitellyt hallituksen toimenpidekertomukseen sisältyviä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa syntyneitä lausumia. Lausumien toteutumiseen on kiinnitetty huomiota erityisesti sitä silmällä pitäen, onko niiden johdosta ryhdytty sellaisiin toimenpiteisiin, joiden perusteella asiassa on edetty lausuman mukaisesti siten riittävästi, että lausuma voidaan poistaa. Edellä sanottuun viitaten valiokunta esittää seuraavien lausumien poistamista:

- alaikäisten tahdosta riippumaton hoito, HE 92/1992 vp

- kriminaalipotilaita koskevien säännösten uudistaminen, HE 226/1994 vp
- kriminaalipotilaiden hoidon kehittäminen, HE 231/1996 vp,
- erityisryhmien kuntoutus, HE 155/1997 vp,
- työeläkejärjestelmän vakuutusmaksujen suorittamiskäytäntöjen ja työsuhderekistereiden kehittäminen, HE 202/1997 vp
- tupakkapolitiikan tehostaminen, HE 82/1998 vp
- veteraanien hammashuolto, HE 62/1999 vp
- sotilasvammalaissa säädetyn työkyvyttömyysprosentin alentaminen, HE 67/1999 vp
- perhevapaat, HE 131/2000 vp
- kuntouttava työtoiminta, HE 184/2000 vp

- gluteenittoman ruokavalion hoitotuki, HE 149/2001 vp
- sairauspäivärahan ja kuntoutusrahan määrätymisperusteiden uudistus, HE 171/2001 vp.

Hallituksen kertomuksessa on lisäksi esitetty eräiden muiden lausumien osalta, etteivät ne enää anna aihetta toimenpiteisiin. Valiokunta pitää kuitenkin tarpeellisenä, että myös vuodelta 2003 annettavassa hallituksen toimenpidekertomuksessa seuraavien lausumien toteutumista edelleen seurataan:

- työttömyysturvan peruspäivärahan taso, VNS 4/1996 vp
- pienyrittäjän sosiaaliturva, HE 80/1999 vp
- sosiaalihuollon asiakaslakiin HE 137/1999 vp liittyvä toinen lausuma, joka edellyttää pankkisalaisuuden piiriin kuuluvien tietojen luovuttamista koskevien säännösten yhtenäistämistä.

Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöihin pohjautuviin seuraaviin eduskunnan lausumiin:

Perusturvan parantaminen, HE 155/2001 vp

Valiokunnan näkemyksen mukaan perusturvan uudistamisen tavoitteena tulee olla, etteivät kansalaiset joudu muiden etuuksien alhaisen tason vuoksi toimeentulotuen pitkäaikaisiksi asiakkaiksi. Toimeentuloasiakkuuksia tulisi ensisijaisesti vähentää työllisyyttä parantamalla. Työttömyyden alentamisen lisäksi tarvitaan kuitenkin ensisijaisen sosiaaliturvan kehittämistä. Valiokunta pitää myönteisenä, että uuteen hallitusohjelmaan on sisällytetty pienimpien päivärahojen sekä kansaneläkkeen tasokorotus ja että kansallisessa sosiaalialan kehittämisprojektissa paneudutaan tarkemmin perusturvauudistuksen tarpeeseen.

Valiokunta on lausumassaan edellyttänyt toimeentulotukea saavien aseman parantamista. Valiokunta pitää myönteisenä niitä toimia, joilla toimeentulotukijärjestelmää viime vuosina on kehitetty. Valiokunta pitää edelleen tarpeellisenä toimeentulotukea saavien aseman parantamista, jolloin esimerkiksi tulisi tarkastella toimeentulotuen määrään alentavasti vaikuttavan

asumiskustannusten omavastuun asianmukaisuutta. Toimeentulotukea saavien lapsiperheiden köyhyyden vähentämiseksi olisi tarpeen ainakin osittain luopua lapsilisien perheen tuloksi lukemisesta toimeentulotuen määrää laskettaessa.

Ensisijaisten etuuksien alhainen taso lisää kuntien sosiaalityöntekijöiden asiakasmääriä ja samalla sitoo tarpeettomasti työntekijäresursseja. Etuuksien kehittämisen seurauksena myös sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärää voitaisiin vähentää.

Sosiaalityön tarve on monella palvelualueella merkittävästi kasvanut. Sosiaalisten ongelmien luonne ja määrä on moninaistunut ja esimerkiksi lapsiperheiden ja lasten ongelmat ovat lisääntyneet. Kunnissa on kuitenkin pitkään jo jatkunut pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä. Sosiaalityön tarpeen kasvu ja toisaalta resurssien vähäisyys ovat johtaneet joissakin kunnissa sosiaalityön suoranaiseen kriisiytymiseen. Sosiaalityön kehittämistä on tuettu useilla projekti- ja kehittämishankkeilla, jotka kuitenkin ovat jääneet yksittäisiksi toimenpiteiksi ja niiden toteutuminen pitkälti kuntien varaan. Sosiaalityön vahvistaminen ja sosiaalialan laaja-alainen kehittäminen on kiireellinen tehtävä. Kansallisen sosiaalialan kehittämisprojektin sekä eri osa-alueiden laatusuosituksen pohjalta tulee sosiaalityön palvelurakenteita ja toimintatapoja kehittää sekä lisätä sen voimavaroja. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden palkkausta tulee parantaa ja lisätä työsuhteiden pysyvyyttä sekä panostaa työntekijöiden osaamisen vahvistamiseen, täydennyskoulutukseen ja työnohjaukseen, jotta henkilöstön saatavuus sosiaalityöhön voidaan turvata.

Lisättyjen voimavarojen kohdentuminen, HE 152/2001 vp

Kertomusvuonna sosiaali- ja terveydenhuollon perustamishankkeiden valtionosuusjärjestelmää tarkistettiin niin, että valtionosuuksilla voidaan tukea kuntien ja kuntayhtymien toiminnallisia kehittämishankkeita. Samoin sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuusprosenttia korotettiin. Kertomusvuotta koskeneessa valtion talousarviossa lisättiin rahoitusta

erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointipalveluihin. Seurannan mukaan osa kunnista ei omista talousarvioissaan ole riittävästi osoittanut lisävoimavaroja mainittuihin tarkoituksiin.

Hallitusohjelman mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia ja niiden prosenttiosuutta edelleen nostetaan. Valtion budjetissa kunnille osoitettujen lisävoimavarojen ohella tarvitaan myös kuntien omista talousarvioista lisäpanostusta sosiaali- ja terveyspalveluihin, jotta palveluiden saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta voidaan parantaa. Lisättyjen voimavarojen kohdentumisen seuranta tulee valiokunnan näkemyksen mukaan tehostaa ja edelleen kehittää ohjaus- ja valvontakeinoja.

Omaishoidon kehittäminen, HE 166/1997 vp

Valiokunta on käsitellessään hallituksen toimenpidekertomusta vuodelta 2000 lausunnossaan keskittynyt erityisesti omaishoitajärjestelmän kehittämistarpeisiin. Kertomusvuonna omaishoitajien oikeutta vapaaseen lisättiin, mutta omaishoitajien asemaa ei muutoin ole toivotulla tavalla pystytty parantamaan. Valiokunta pitää myönteisenä, että hallitusohjelman mukaan omaishoitajärjestelmää tullaan kuluvalle hallituskaudella kokonaisuudessaan kehittämään. Tämän tavoitteen kannalta on ratkaisevaa, että myös kunnat sitoutuvat omaishoidon laajentamiseen ja omaishoitajien työn tukemiseen.

Lapsiperheiden palvelut, VNS 4/2002 vp

Valiokunta on lapsipoliittisen selonteon yhteydessä hyväksymässään lausumassa kiinnittänyt huomiota lapsiperheiden palvelujen vahvistamiseen. Hallitusohjelman mukaan lapsien ja perheiden palveluja parannetaan huolehtimalla riittävästä ja pysyvästä henkilökunnasta ja turvallisista olosuhteista sekä lisäämällä henkilöstöä lasten ja nuorten palveluihin. Valiokunta pitää henkilöstöresurssien turvaamista keskeisenä pyrittäessä parantamaan lasten ja nuorten arkea päivähoitossa ja koulussa. Yhtenä lasten perushoidon puutteena on meillä peruskoululaisten iltapäivähoidon vähäinen paikkamäärä. Hallitusohjelman mukaan ensi- ja toisluokkalaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta tullaan säätämään

lailla. Valiokunta pitää koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan kattavaa järjestämistä kiireellisenä, koska suomalaiset koululaiset jäävät ilta-päivisin vaille aikuisten huolenpitoa kansainvälisesti verraten poikkeuksellisella tavalla.

Valiokunta on mietinnössään, johon eduskunnan mainittu lausuma perustuu, laajasti käsitellyt lapsiperheiden palveluja. Valiokunta on korostanut lapsille suunnattujen peruspalveluiden, kuten neuvoloiden ja kouluterveydenhuollon, toimintaedellytysten vahvistamista. Näiden palveluiden toimivuudella on selvä yhteys lasten hyvinvoinnin turvaamiseen. Hallitusohjelman mukaan lapsille ja nuorille suunnatuissa palveluissa tullaan edistämään moniammatillisia ja varhaiseen puuttumiseen perustuvia toimintatapoja. Erityistä tukea ja kasvatusta tarvitsevien lasten ja nuorten määrä on jatkuvasti lisääntynyt. Tästä syystä voimavaroja tarvitaan myös kasvatus- ja perheneuvoloiden toimintaan.

Valiokunta tähdentää vielä, että lapsiperheille suunnattuja palveluja tulee sisällöllisesti kehittää tukemaan nykyistä paremmin vanhemmuutta ja perheiden kasvatustyötä ottaen huomioon myös nykyperheiden erilaisen kirjon. Asiakastutkimusten mukaan vanhemmuuden tukemiselle, perhevalmiuksien kehittämiseksi sekä kasvatuspävarmuuden hälventämiselle on lapsiperheissä selkeä tarve.

Kansallinen terveyshanke

Kertomusvuonna kansallisen terveysprojektin toteutus käynnistyi valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti. Päätöksen mukaisesti sovitettiin muutoksista, joilla helpotetaan perusterveydenhuollon lääkäripulaa. Terveyspalvelujärjestelmän kehittämiseksi asetettiin alueorganisaatio, jonka tehtävänä on käynnistää perusterveydenhuollon uudelleenorganisointihankkeita.

Kansallisen terveyshankkeen suositusten toteuttaminen vaatii lähivuosina suurta taloudellista lisäpanostusta sekä valtiolta että kunnilta. Hallitusohjelman mukaan hallitus lisää julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon voimavaroja ja kehittää osaamista, palvelurakenteita ja toimintatapoja pitkäjänteisesti yhdessä kuntien kanssa

kansallisen terveysprojektin periaatepäätöksen mukaisesti. Valiokunta pitää välttämättömänä, että voimavaralisäykset toteutuvat. Valiokunta korostaa myös perusterveydenhuollon ja ennaltaehkäisevän työn ensisijaisuutta palvelujen kysynnän hillitsemisessä ja suuntaamisessa avohoitopainotteisiin hoitoihin. Valiokunta pitää hyvin myönteisenä, että hallitusohjelman mukaan rahoitusta ohjataan erityisesti mielenterveys- ja päihdepotilaiden hoidon ja tukipalveluiden turvaamiseen. Tässä yhteydessä valiokunta tähdentää erityisesti lasten ja nuorten psykiatristen palveluiden turvaamisen tarvetta.

Terveysturvan henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi tulee huolehtia julkisen terveydenhuollon houkuttelevuudesta työpaikkana turvaamalla henkilöstölle hyvät työolosuhteet ja täydennyskoulutusmahdollisuudet samoin kuin riittävä palkka- ja urakehitys.

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää perustuslakivaliokunnalle,

että perustuslakivaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 3 päivänä kesäkuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Valto Koski /sd
jäs. Sirpa Asko-Seljavaara /kok
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Pehr Löfv /r
Riikka Moilanen-Savolainen /kesk
Aila Paloniemi /kesk

Leena Rauhala /kd
Paula Risikko /kok
Tapani Tölli /kesk
Raija Vahasalo /kok
Erkki Virtanen /vas
Tuula Väättäinen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.